

Uvod

U javnosti je trgovanje ženama sve prisutnija tema, no najčešće se o njoj govori s aspekta kršenja ljudskih prava i borbe protiv organiziranog kriminala. Ovdje ćemo o tom problemu progovoriti iz jedne druge perspektive: aspekta muškog nasilja nad ženama. To se nasilje ne očituje samo u obiteljskom nasilju (gdje smo ga već naučili prepoznavati) nego i u prostituciji. Kao i drugi oblici muškog nasilja nad ženama, prostitucija je rodno specifični fenomen; velika većina žrtava su djevojke i žene, a počinitelji, u ovom slučaju “korisnici”, su u pravilu muškarci.

Zašto postoji prostitucija?

Bitan preduvjet za prostituciju i trgovanje ženama su seksualni prohtjevi muškaraca usmjereni na žene, mlade djevojke i djecu. Kad muškarci seksualno iskorištavanje žena i djece ne bi smatrali pravom koje se samo po sebi razumije, prostitucija i trgovina u svrhu seksualne eksploatacije ne bi postojale. Trgovci ljudima i svodnici profitiraju na ekonomskoj, socijalnoj, političkoj i pravnoj podčinjenosti i ovisnosti žena i djevojaka. Jasan dokaz toga je činjenica da su žene koje su izvrgnute dodatnom potlačivanju i eksploataciji - kao što je rasizam - mnogo zastupljenije u globalnoj industriji prostitucije i trgovine ženama. U zemljama gdje je ostvaren napredak u poboljšanju statusa žena i uvjeta u kojima žive - u društvima u kojima su im garantirana određena bazična politička prava, dostupnost zaposlenja i obrazovanja i gdje je životni standard viši - žene i djevojke imaju više alternativa i stoga su manje ranjive i rjeđe pribjegavaju prostituciji kao načinu opstanka i egzistencije.

Siromaštvo, neadekvatno i nedostupno školovanje, beskućništvo, ovisnost o drogama, seksualna i rasna diskriminacija su konstatne teme u životopisima žena koje su sada u prostituciji ili su se njome prije bavile. **Pored toga, međunarodne studije pokazuju da je između 65 i 90% prostitutki bilo seksualno zlostavljano od strane muških rođaka ili poznanika dok su bile djevojke.** Mnogo djece, većinom djevojčica, koje su bile seksualno iskorištavane u vrlo ranoj dobi, muškarci koji su ih iskorištavali potom prodaju u prostituciju. Prema zadnjim međunarodnim studijama, 14 godina starosti predstavlja prosječnu dob za ulazak djevojaka u prostituciju.

U istraživanju koje je obuhvatilo oko petsto prostitutki iz pet zemalja, ustanovljeno je da se u 67% slučajeva javljaju simptomi karakteristični za posttraumatski stresni poremećaj ratnih vojnih veterana a taj postotak je sličan još samo kod žena žrtava nasilja, žrtava silovanja i žrtava raznih oblika torture.

Tko su kupci?

Pošto se tradicionalno pretpostavlja da muškarci koji kupuju i iskorištavaju djevojke i žene prostitutke to čine iz svoje «prirodne» seksualne potrebe, njihove se skrivene motive rijetko preispitivalo ili proučavalo. Umjesto na korisnike prostitucije, to jest muškarce, pažnja je uglavnom usmjerena na prostitutke, usprkos činjenici da se prostitucija održala u potpunosti zbog muških seksualnih prohtjeva i ponašanja.

Pa tko su onda ti muškarci koji posjedovanje i kupovinu žena i djece doživljavaju svojim pravom i podvrgavaju ih bolnim seksualnim iskustvima i povređivanju?

Prema najnovijim studijama koje je proveo švedski Nacionalni institut za javno zdravstvo (Folkhälsoinstitutet 1998:1) jedan od osam muškaraca u Švedskoj bar jednom tokom života pribavlja seksualne usluge prostitutki.

Ti pojedinci predstavljaju prosjek švedskih muškaraca svih dobi i iz svih društvenih slojeva. Većina ih je u braku ili u vanbračnoj zajednici i imaju djecu. Pretpostavka da se radi o usamljenoj, devijantnoj osobi nije se pokazala točnom. Vjerojatnije je da je on dobro odjeven, dobro plaćen, pripadnik srednjeg sloja, otac na službenom putu. Kupci imaju novac, stabilnost, obrazovanje i moć, za razliku od žena i djece koje kupuju.

Studija provedena u Stockholmu tokom 2002.g. je pokazala da je 10% mladića u dobi između 16 i 25 godina u nekom trenutku "platilo za seksualnu uslugu". Kupci su po tome vrlo vjerojatno i tinejdžeri koji imaju pristup prostitutkama putem kompjutera za kojim sjede u svojoj spavaćoj sobi.

Efekti prostitucije

Popularni suvremeni filmovi, oglasi, moda, glazba, književnost i mediji općenito portretiraju žene i djevojke kao poželjne objekte, ali na taj način prezentiraju nerealnu sliku kako žena općenito, tako i prostitucije. Time je trivijalizirano ekstremno nasilje koje nad djevojkama i ženama vrše kupci, svodnici i trgovci ljudima. U svakom drugom kontekstu njihovo bi ponašanje prema osobama koje se prostituiraju bilo okarakterizirano kao seksualno nasilje i silovanje. Pored ekstremnog ponižavanja i degradacije, žene i djevojke u prostituciji redovito su izložene zlostavljanju, silovanjima, fizičkim napadima, mučenju, neželjenim trudnoćama, neplodnosti, ozljedama ili trajnim povredama kostura, genitalnog područja i anusa.

Drugi konstantno prisutni rizik je rizik od spolno prenosivih bolesti, uključujući i HIV/AIDS, što ne samo da tim ženama i djevojkama ugrožava zdravlje i život, već predstavlja i teško kršenje njihovog dostojanstva, integriteta i ljudskih prava.

Činjenica da su ta djela počinjena u zamjenu za novac ni na koji način ne umanjuje ogromnu fizičku i psihičku štetu koja se čini njihovim tijelima i umu. Psihološki i emocionalni efekti mogu ostaviti doživotne posljedice na žene i djevojke.

Međunarodne studije pokazale su da prostitutke pate od istih emocionalnih trauma kao ratni veterani i žrtve mučenja. One također mogu osjećati i iste simptome - flash back, duboku anksioznost ili depresiju, nesanicu i stres. Vrlo su česta samoubojstva i pokušaji samoubojstva. Jedna kanadska studija pokazala je da je vjerojatnost za ubojstvo prostitutki 40 puta veća nego što je to u populaciji žena općenito, pa nije pretjerivanje ako kažemo da je prostitucija smrtonosna za žene.

Prostitucija kao oblik muškog nasilja nad ženama - švedski primjer

Za razliku od mnogih zemalja u svijetu gdje se prostitucija na razne načine tolerira, na prostituciju se u Švedskoj gleda drugačije: kao na aspekt muškog nasilja prema ženama i djeci. Zakonom je priznata kao oblik eksploatacije žena i djece i ozbiljan društveni problem koji nije štetan samo za pojedinu ženu ili dijete koji se prostituiraju, nego za društvo u cjelini.

Švedska vlada već dugo daje prioritet suzbijanju prostitucije i trgovanja ljudskim bićima u svrhu seksualne eksploatacije. To je u Švedskoj jedan od središnjih ciljeva u postizanju

jednakopravnosti između žena i muškaraca na nacionalnoj razini, ali i internacionalno, jer će rodna jednakopravnost širom svijeta ostati nedostižna tako dugo dok muškarci kupuju, prodaju i eksploatiraju žene i djecu kroz prostituciju.

U posebnom zakonodavstvu o grubom kršenju ženskog integriteta, švedska Vlada i Parlament su definirali prostituciju kao oblik muškog nasilja nad ženama i djecom. Od 01.01.1999. g., ***kupovanje - ili pokušaj kupovanja - seksualnih usluga putem prostitucije predstavlja kazneno djelo kažnjivo novčanom kaznom ili zatvorskom kaznom do šest mjeseci. Žene i djeca koje/a su bile/a žrtve prostitucije ili trgovanja ne snose nikakve zakonske posljedice.***

Prostituirane osobe se smatraju oštećenom, dvostruko eksploatiranom stranom: i od svodnika i od kupaca. Iz toga proizlazi generalni stav da se otklanjanjem rizika da osobe koje se prostituiraju budu kažnjene, potiče motivacija za izlazak iz te situacije.

Usvajanjem tih mjera Švedska je cijelom svijetu poslala poruku da prostituciju smatra ozbiljnim oblikom podčinjavanja žena i da treba uložiti napor da se je suzbije.

Prema Zakonu o zabrani kupovanja seksualnih usluga (1998:408) osoba koja povremeno pribavlja seksualne odnose u zamjenu za novac - osim ako taj čin nije kažnjiv po švedskom Kaznenom zakonu - bit će kažnjena za kupovanje seksualnih usluga novčanom kaznom ili zatvorskom kaznom u maksimalnom trajanju od 6 mjeseci. Pokušaj kupovanja seksualnih usluga kažnjiv je po 23. poglavlju Kaznenog zakona.

Kazneno djelo obuhvaća sve oblike seksualnih usluga, bilo da su kupljene na ulici, u bordelima, u takozvanim salonima za masažu, od usluga eskorta (praćenja) ili u drugim sličnim okolnostima.

Od kada je ovaj zakon stupio na snagu, prema pokazateljima policije i socijalnih službi, drastično je opao broj žena u uličnoj prostituciji.

Kažnjavanje je također dovelo do pada broja muškaraca koji kupuju seksualne usluge, kao i žena koje se regrutiraju u prostituciju.

Posljednje istraživanje javnog mnijenja, izvršeno listopada 2002. godine, pokazalo je da 80% državljanke i državljanina Švedske podržava ovaj zakon.

Podvođenje: U 6. poglavlju, članu 8. švedskog Kaznenog zakona, svatko tko u svrhu zarade omogućuje, potiče ili na neprihvatljiv način iskorištava povremene seksualne odnose u koje ulazi druga osoba u zamjenu za novac, smatra se krivim za kazneno djelo podvođenja i bit će osuđen kaznom zatvora do 4 godine. Ako se radi o kvalificiranom obliku izvršenja sa otegotnim okolnostima (teški oblik podvođenja, 6. poglavlje, član 9.) odredit će se kazna zatvora od najmanje 2 i najviše 6 godina. Pokušaj podvođenja ili teški oblik podvođenja te priprema ili obmana u svrhu izvršenja teškog oblika podvođenja, kao i propust da se otkrije to kazneno djelo, također su kriminalizirani.

Omogućavanje seksualnih odnosa u svrhu zarade može imati različite oblike: vođenje bordela, iznajmljivanje prostorija za svrhu prostitucije ili pomaganje kupcu da nađe osobu koja se prostituira.

Do 01.07.2002.g. slučajevi trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja bili su procesuirani pod odredbama za podvođenje ili, ovisno o pojedinom slučaju za otmicu, neovlašteno oduzimanje slobode, stavljanje osobe u nevoljnu situaciju, prisiljavanje ili seksualnu eksploataciju.

Trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja

Međunarodna trgovina ženama i djecom je rastući, svjetski problem. Po procjeni UN-a oko 4 milijuna žena i djece godišnje postaju žrtve trgovine ljudima, a većina ih je iskorištavana u seksualne svrhe: prema IOM-ovim podacima oko 500.000 žena prodano je godišnje na lokalna tržišta prostitucije u Evropi.

Prema članku 3. UN-ovog Protokola o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom, trgovanje ljudima znači “regrutiranje, transport, organiziranje prijelaza, skrivanje ili prihvatanje osoba putem prijetnje, upotrebom sile ili drugih oblika prinude, otmicom, prijevarom, lukavštinom, zloupotrebom ovlasti ili položaja ranjivosti, ili davanjem i primanjem novca ili usluga da bi se dobio pristanak osobe, preuzimanje kontrole nad drugom osobom u svrhu seksualnog iskorištavanja. Iskorištavanje uključuje, u najmanju ruku, iskorištavanje prostituiranja drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili radnje slične ropstvu, služenje ili odstranjivanje organa”.

Bez obzira na ciljeve trgovanja ljudima (osim seksualne eksploatacije, to mogu biti prisilni rad ili usluge, ropstvo, služenje, odstranjivanje organa...) pojedinci, grupe ili

organizirane mreže to čine isključivo kako bi iskorištavali svoje žrtve. Trgovci ljudima su često vrlo organizirani, bezobzirni poduzetnici koji ostvaruju ogroman profit eksploatirajući žene i djecu u seksualne svrhe. Ogromne svote novca koje generira globalna industrija prostitucije ide direktno u džepove svodnika, trgovaca ljudima i vlasnika bordela, a indirektno pridonosi zaradi turističkih agencija, hotela, restorana, prevoznika i oglašivača.

Međunarodna trgovina ženama ne bi mogla na ovakav način cvjetati da ne postoje lokalna tržišta prostitucije gdje su muškarci voljni i sposobni kupovati i prodavati žene i djecu. U cilju što veće zarade i pronalaženja novih tržišta njih tako sele iz država juga u sjeverne ili iz istočnih u zapadne države, već prema tome gdje je najveća potražnja.

Trgovci ženama i djecom privlače žene primamljivim ponudama za rad u inozemstvu, a kada stignu u zemlju odredišta, oduzmu im dokumente, često ih siluju i seksualno zlostavljaju kao oblik «inicijacije», da bi ih potom zatvorili u bordele, klubove ili stanove u kojima su prisiljene na prostituciju i potpuno izolirane od društva.

Svodnici ih u potpunosti kontroliraju, ne samo da im oduzimaju zaradu, nego im zabranjuju i slobodu kretanja, ionako ograničenu neposjedovanjem dozvole boravka, bilo kakvih dokumenata te nepoznavanjem jezika.

REGIONALNI OKVIR DJELOVANJA

- Pakt stabilnosti

Trgovina ženama je danas međunarodno prepoznata kao jedan od gorućih i najsloženijih problema kršenja ljudskih prava u našoj regiji. Pakt stabilnosti za jugoistočnu Evropu je stvoren kao inicijativa Evropske zajednice 1999. godine te predstavlja proces koji ima za cilj postizanja trajnog mira, demokracije, poštivanja ljudskih prava i ekonomskog napretka kako bi se ostvarila stabilnost u čitavoj regiji, jačala regionalna suradnja i zemalja ovog prostora uključile u evropske integracije. Pakt stabilnosti ima 54 subjekta: 38 sudionica (11 zemalja jugoistočne Evrope, 15 članica EU, 9 ostalih zemalja, 3 organizacije), 13 pomagača i 2 države promatračice. Hrvatska spada u grupu od 11 zemalja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Mađarska, Makedonija, Moldova, Rumunjska, Srbija i Crna Gora, Slovenija i Turska) kojima je namijenjena pomoć.

Pakt stabilnosti nije međunarodni ugovor već prije svega dokument političke prirode. Osnovni operativni temelj Pakta je Regionalni stol za jugoistočnu Evropu, u čijem okviru djeluju tri radna stola: prvi - za demokratizaciju i ljudska prava, drugi - za gospodarsku obnovu, razvitak i suradnju te treći - za sigurnosna pitanja. Unutar trećeg radnog stola osnovana je 2000. godine Radna skupina o trgovini ljudima (Task Force on Trafficking in Human Beings). S obzirom na snažnu komponentu ljudskih prava, aktivnosti Radne skupine su usko vezane i uz aktivnosti prvog radnog stola

(demokratizacija i ljudska prava) uzevši u obzir socijalne i ekonomske uzroke trgovine ljudima. Radna skupina usko koordinira svoje aktivnosti s drugim relevantnim aktivnostima Pakta stabilnosti, kao što je Radna skupina za rodnu ravnopravnost (Gender Task Force), Inicijativa protiv organiziranog kriminala (SPOC) i Antikorupcijska inicijativa (SPAI).

Radna skupina o trgovini ljudima je inicijativa s ciljem ohrabrivanja i osnaživanja suradnje među državama jugoistočne Evrope, kao i usmjeravanja postojećih napora u suzbijanju trgovine ljudima u ovoj regiji. Ona je instrument za koordinaciju i ubrzavanje razvoja u regiji te djeluje pod pokroviteljstvom Organizacije za sigurnost i suradnju u Evropi (OSCE). Aktivnosti Radne skupine Pakta stabilnosti protiv trgovine ljudima su bazirane na prioritetima i potrebama država regije a sastoje se u aktivnoj podršci i monitoringu razvoja i provođenja mjera protiv trgovine ljudima u jugoistočnoj Evropi. Aktivnosti su podijeljene na sedam područja, za koja je određena jedna nadležna organizacija: podizanje svijesti (UNICEF), trening i programi razmjene (ICMPD), provedba prava (SECI), programi zaštite svjedoka (ICMC), pomoć pri povratku i reintegraciji (IOM), reforma zakonodavstva (Vijeće Evrope) i prevencija (UNHCHR). Radna skupina izradila je Višegodišnji akcijski plan koji uključuje sve relevantne aktere i navedene aktivnosti.

Preporuke Radne skupine za sve države regije su sljedeće:

- imenovati nacionalnu/vladinu koordinatora/icu - visoko rangiranu osobu koja koordinira aktivnosti na

suzbijanju trgovine ljudima na razini vlade te je kontakt osoba za sve uključene aktere;

- postaviti multidisciplinarne nacionalne radne grupe koje objedinjuju sva relevantna ministarstva, međunarodne organizacije, nevladine organizacije i međuvladine organizacije;

- razviti Nacionalni plan akcije u skladu sa smjernicama predloženima od strane Radne skupine Pakta stabilnosti a u kojima države regije oblikuju svoje specifične prioritete u suzbijanju trgovine ljudima, kao i svoje potrebe za međunarodnom pomoći.

U tom kontekstu je Vlada Republike Hrvatske na svojoj sjednici od 09.05.2002. godine donijela Odluku o osnivanju Nacionalnog odbora Vlade Republike Hrvatske za suzbijanje trgovanja ljudima (NN 54/02), kojem po položaju predsjedava potpredsjednica Vlade za društvene djelatnosti i ljudska prava: u prvom mandatu je to bila Željka Antunović, a od 26.03.2004. predsjednica Nacionalnog odbora je Jadranka Kosor.

Prvi nacionalni koordinator Nacionalnog odbora bio je po položaju predstojnik Ureda za ljudska prava Darko Götlicher dok je od 22.07.2004. (NN 105/04) novi predstojnik Ureda za ljudska prava i nacionalni koordinator Luka Mađerić.

Nacionalni odbor sastoji se od predstavnika i predstavnica svih relevantnih ministarstava i državnih upravnih organizacija, Hrvatskog sabora, Državnog odvjetništva RH te nevladinih organizacija i medija.

Tajništvo Nacionalnog odbora koje priprema sjednice i vodi brigu o provedbi zadataka i zaključaka Nacionalnog odbora smješteno je u Uredu Vlade RH za ljudska prava.

Nacionalni odbor u prvom sazivu izradio je Nacionalni plan

za suzbijanje trgovanja ljudima koji je prihvaćen na sjednici Vlade RH 14.11.2002. godine. Nacionalni plan sadržavao je cijeli niz aktivnosti i mjera podijeljenih u 5 prioriternih područja (zakonski okvir, pomoć i zaštita žrtava, prevencija, edukacija i međunarodna suradnja) i određeni su nosioci pojedinih aktivnosti. Izvješće o provedbi Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima, u razdoblju od studenog 2002. do prosinca 2003., podneseno je na sjednici Vlade RH održanoj 17.03.2004.

Odluku o osnivanju Operativnog tima donijela je predsjednica Nacionalnog odbora 16.09.2003., a kako bi se ubrzala implementacija aktivnosti predviđenih Nacionalnim planom.

Zakonodavni okvir za suzbijanje svih oblika trgovine ženama i iskorištavanje prostitucije žena

Iako Hrvatska još uvijek nije razvila efikasne mehanizme identifikacije žrtava, do sada zabilježeni slučajevi svjedoče da je Hrvatska kako država odredišta tako i država tranzita, odnosno porijekla. Prema podacima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima, od travnja 2002. do listopada 2004. identificirano je 30 žena koje su bile žrtve trgovanja ljudima.

Činjenica da se nalazimo u okruženju zemalja u kojima je trgovanje ljudima, posebno ženama u svrhu seksualne eksploatacije izuzetno prošireno, ukazuje na neusporedivo veći opseg problema i kod nas. Pogoršani ekonomski i socijalni uvjeti života i rada u tranzicijskim zemljama posebno pogađaju žene koje se, potaknute siromaštvom i nezaposlenošću, odlučuju za migracije u razvijenije zemlje i tamo nerijetko završavaju kao žrtve seksualne eksploatacije.

Hrvatska država je u postupku usklađivanja unutarnjeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU i drugim međunarodnopravnim dokumentima, te je u skladu s tim obavezna u potpunosti uskladiti važeće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU (Acquis Communautaire), standardima Vijeća Europe, UN konvencijom protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i pripadajućim protokolima, te drugim međunarodnim ugovorima kojih je RH stranka (s naglaskom na osnaživanju otkrivanja i procesuiranja počinitelja djela, te identifikaciju i zaštitu žrtava trgovanja ljudima).

U posljednjih nekoliko godina stvoren je određeni zakonski okvir koji obuhvaća problem trgovanja ljudima: Kazneni zakon (NN 110/97, 129/00, 51/01 i 105/04), Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 88/01) Zakon o kaznenom postupku (NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 62/03) Zakon o zaštiti svjedoka (NN 163/03), Zakon o strancima (NN 109/03) Zakon o azilu (NN103/03) Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (NN 151/03).

Izmjenama Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež stvorene su normativne pretpostavke za zaštitu ugroženih svjedoka, pa tako i žrtava trgovanja ljudima. U slučaju kada su žrtve maloljetne, Zakonom o sudovima za mladež (NN 111/97, 27/98, 12/02) su propisani oblici zaštite tijekom kaznenog postupka pred sudom, osobito od dodatne viktimizacije.

Zakon o socijalnoj skrbi (NN 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03) općenito predviđa zaštitu osoba koje se nalaze u potrebi, te se u skladu s odredbama ovog Zakona treba pružati pomoć i ženama koje su žrtve trgovanja ljudima.

Iako je dosadašnji Kazneni zakon sadržavao inkriminacije koje daju okvir za suzbijanje trgovanja ljudima, kroz članak 175. (uspostava ropstva i prijevoz robova), članak 177. (protuzakonito prebacivanje osoba preko državne granice), članak 178. (međunarodna prostitucija), članak 195. (podvođenje) i članak 196., (iskorištavanje djece i maloljetnih osoba za pornografiju), novim Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 105/04, na snazi od 01.10.2004.), između ostaloga mijenja se članak 175. "Uspostava ropstva i prijevoz robova". Novi naziv kaznenog djela glasi "Trgovanje ljudima i ropstvo", a slijedećeg je sadržaja:

Trgovanje ljudima i ropstvo

Članak 175.

(1) Tko kršeći pravila međunarodnog prava uporabom sile, ili prijetnjom uporabe sile, prijevarom, otmicom, zlouporabom položaja bespomoćnosti ili ovlasti ili na drugi način vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnog odnosa, prisilnog rada ili služenja, seksualnog iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenog presađivanja dijelova ljudskog tijela, ili tko osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko kršeći pravila međunarodnog prava vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili prima dijete ili

maloljetnu osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnog odnosa, prisilnog rada ili služenja, seksualnog iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenog presađivanja dijelova ljudskog tijela, ili tko dijete ili maloljetnu osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinjeno u sastavu grupe ili zločinačke organizacije ili je počinjeno u odnosu na veći broj osoba, ili je prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

(4) Bez utjecaja je na postojanje kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka okolnost je li osoba pristala na prisilni rad ili služenje, seksualno iskorištavanje, ropstvo ili ropstvu sličan odnos ili nedopušteno presađivanje dijelova svoga tijela.

Ovim izmjenama stvoren je pravni okvir za progon počinitelja, pokriveni su i kažnjivi svi aspekti tog kaznenog djela - od različitih načina vrbovanja, udruživanja u tu svrhu, počinjenja u odnosu na maloljetne osobe ili sa otegotnim okolnostima.

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2003. godine **sadržavao je i odredbu kojom se pokušalo po prvi puta u Hrvatskoj kriminalizirati i klijenta**, doduše samo ako je znao da je osoba žrtva trgovanja ljudima. Međutim s obzirom da je spomenuti Zakon ukinut 27.11.2003. odlukom Ustavnog suda, u novom Zakonu o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2004. godine, taj stavak je na žalost izostavljen. Zahtjev Mreže nevladinih organizacija protiv

trgovanja ženama - PETRA i Ženske mreže Hrvatske da se zadrži stavak o kažnjavanju klijenata, nije uvažen.

U Kaznenom zakonu postoje odredbe vezane i za problematiku međunarodne prostitucije. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (Narodne novine br. 105/04, na snazi od 01.10.2004.) propisane su povišene donje i gornje granice kazne, kako za temeljni tako i za kvalificirani oblik ovog kaznenog djela, u članku 178. Kaznenog zakona pod nazivom Međunarodna prostitucija, koji sada glasi:

Međunarodna prostitucija

Članak 178.

(1) Tko drugu osobu namamljuje, vrbuje ili potiče na pružanje seksualnih usluga radi zarade u državi izvan one u kojoj ta osoba ima prebivalište ili čiji je državljanin, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko drugu osobu silom ili prijetnjom uporabe sile, ili obmanom prisili ili navede da se uputi u državu u kojoj nema prebivalište ili nije njezin državljanin radi pružanja seksualnih usluga uz naplatu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine.

(4) Bez utjecaja je na postojanje kaznenog djela iz ovoga članka okolnost je li se osoba koju se namamljuje, vrbuje, potiče, prisiljava ili obmanom navodi na prostituciju već time bavila ili ne.

Kazneno djelo “Međunarodna prostitucija” propisano člankom 178. je *lex specialis* u odnosu na kazneno djelo protuzakonitog prebacivanja osobe preko državne granice (članak 177.).

Članak 177. pokriva područje suzbijanja ilegalnog prebacivanja osobe preko državne granice, odnosno zabranu krijumčarenja ljudi preko granice počinjeno iz koristoljublja, a članak 178. sadrži razne oblike poticanja, podvođenja radi međunarodne prostitucije.

Zakonski okvir i ostale potrebne pretpostavke za zaštitu žrtava postoje, vođene su i kampanje za osvještavanje javnosti, ali još uvijek je vrlo malo otkrivenih (službeno registriranih) žrtava, te neusporedivo manje procesuiranih i kažnjenih počinitelja. Unatoč svijesti o rasprostranjenosti i oblicima prostitucije u Hrvatskoj (oglašavanje i ponuda seksualnih usluga čak se niti ne pokušava prikriti), a time i povećane vjerojatnosti da je neki dio tih žena možda u ropskom položaju, za sada izgleda kao da se ta dva problema adekvatno ne povezuju.

Možda dio odgovora leži i u zakonodavstvu koje i dalje tolerira kupovanje i prodaju ženskog tijela, ne kažnjavajući kupce, već žene koje se prostituiraju te one koji se takvim poslom bogate, tj. svodnike.

Pri tome se malo vodi računa o tome da je seksualna eksploatacija sastavni dio prostitucije koja ženu svodi na seksualni objekt i općenito opravdava društvenu potčinjenost žena. Prostitucija se nalazi u samim temeljima neravnopravnosti žena.

Zakonom o zaštiti svjedoka (NN 163/03, stupio na snagu 1. siječnja 2004.) uređuju se uvjeti i postupci za pružanje raznih oblika zaštite ugroženim svjedocima i njima bliskim osobama. Navedenim zakonom omogućena je izvanprocesna zaštita osoba koje kao svjedoci sudjeluju u kaznenom postupku i svojim iskazima omogućuju sankcioniranje organiziranog kriminalitete, pa i trgovanja ljudima.

Članak 1.

Ovim se Zakonom uređuju uvjeti i postupci za pružanje zaštite i pomoći ugroženim i njima bliskim osobama, koje su izložene ozbiljnijoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega zbog **iskazivanja u kaznenim postupcima za kaznena djela predviđena u ovom Zakonu.**

Za uključanje u Program zaštite potreban je pristanak ugrožene osobe.

Primjena mjera iz ovoga Zakona u odnosu na maloljetne ugrožene osobe ne može se poduzeti bez pristanka roditelja ili skrbnika. U odnosu na osobe djelomice ili potpuno lišene poslovne sposobnosti odobrenje daje osoba ovlaštena za zastupanje ugrožene osobe po zakonu ili skrbnik.

Članak 2.

Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovom Zakonu imaju

sljedeće značenje:

1. Ugrožena osoba je svjedok ili druga osoba čije je uključenje u Program zaštite opravdano zbog vjerojatnosti ugrožavanja života, zdravlja, tjelesne nepovredivosti, slobode ili imovine većeg opsega, **poradi važnosti njihovih saznanja za kazneni postupak.**

Iz navedenog je vidljivo da žene žrtve trgovanja ljudima ovaj zakon ne prepoznaje kao posebnu kategoriju, već je usmjeren samo na zaštitu svjedoka, što znači da žrtva može dobiti zaštitu samo ako svjedoči u kaznenom postupku. One koje to ne žele, iako su ugrožene, ostaju nezaštićene. To još naglašava članak 3 istog zakona:

Članak 3.

Ovaj se Zakon primjenjuje ako bi dokazivanje kaznenog djela bilo povezano s nerazmjernim teškoćama ili se ne bi moglo provesti na drugi način bez iskaza ugrožene osobe kao svjedoka koji uslijed moguće ugroženosti neće slobodno iskazivati u kaznenom postupku za kaznena djela:

1. protiv Republike Hrvatske,
2. vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom,
3. organiziranog kriminaliteta,
4. za koja se prema zakonu može izreći kazna zatvora od 5 godina ili teža kazna.

Bilo bi dobro kada bi se mjere koje Zakon predviđa mogle primijeniti i na zaštitu žena žrtava trgovanja koje su često (i bez svjedočenja u kaznenom postupku) izložene progonu i ugrožene od strane trgovaca ljudima.

Mjere su opisane u čl.17:

Članak 17.

Mjere zaštite ugroženih osoba su:

1. tjelesna i tehnička zaštita,
2. premještanje,
3. mjere prikrivanja identiteta i vlasništva,
4. promjena identiteta.

Zakon o strancima (NN, 109/03, stupio na snagu 01.01.2004. g.) kojim se određuju uvjeti ulaska, kretanja i boravka te rad stranaca u Republici Hrvatskoj važan je za žene žrtve trgovanja ljudima jer im (indirektno, nigdje ne spominjući eksplicitno strane žrtve trgovanja ljudima) otvara mogućnost privremenog boravka na teritoriju Republike Hrvatske.

Članak 2.

Strancem se, u smislu ovoga Zakona, smatra osoba koja nije hrvatski državljanin.

Stranac koji ima višestruko državljanstvo smatra se državljaninom države koja mu je izdala putnu ispravu s kojom je ušao u Republiku Hrvatsku.

Članak 3.

Stranac može ulaziti u Republiku Hrvatsku i boraviti na njezinu području s važećom putnom ispravom u koju je unijeta viza ili odobrenje boravka, ukoliko ovim Zakonom ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno.

Bez važeće putne isprave dopušten je ulazak strancima koje je Republika Hrvatska **dužna prihvatiti na temelju međunarodnih ugovora.**

Činjenica jest da žrtve trgovanja vrlo često uđu u državu nedopušteno, ili su im oduzete putne isprave, ali već je u ovom članku jasno da ih je država dužna prihvatiti na temelju međunarodnih ugovora koji su po snazi iznad zakona (u ovom slučaju nekoliko bazičnih dokumenata: Briselska deklaracija o spriječavanju i borbi protiv trgovanja ljudima, Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala i njoj pripadajući Protokol za spriječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebno žena i djece te Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom).

U tom smislu za žrtve je važan čl. 37 koji regulira privremeni boravak osoba uz postojanje opravdanih razloga:

Članak 37.

Privremeni boravak u smislu ovoga Zakona je boravak u svrhu:

1. rada,
2. studiranja i školovanja,
3. spajanja obitelji,
4. drugih opravdanih razloga određenih zakonom ili međunarodnim ugovorom.

Prateći te «opravdane razloge» zakonski postoji i mogućnog stalnog boravka, na što ukazuje čl.47:

Članak 47.

Stalni boravak odobrit će se strancu koji:

1. do dana podnošenja zahtjeva za stalni boravak ima neprekidno pet godina odobren privremeni boravak ili
  2. je tri godine u braku s hrvatskim državljaninom ili strancem na odobrenom stalnom boravku, a u Republici Hrvatskoj ima odobren privremeni boravak.
- Maloljetnoj osobi na privremenom boravku u Republici

Hrvatskoj odobrit će se stalni boravak ako je jedan od roditelja stranac s odobrenim stalnim boravkom, uz suglasnost drugog roditelja.

Iznimno, stalni boravak može se odobriti i drugim strancima na privremenom boravku **zbog humanitarnih razloga** ili ako bi to predstavljalo interes za Republiku Hrvatsku.

Nadležno ministarstvo daje mišljenje o postojanju razloga iz stavka 3. ovoga članka.

Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (NN 151/03, stupio na snagu 24.03.2004.) još je jedan važan novi zakon za utvrđivanje odgovornosti za organiziranje trgovanja ljudima:

I. OSNOVNE ODREDBE

Članak 1.

(1) Ovim se Zakonom određuju pretpostavke kažnjivosti, kaznenopravne sankcije i kazneni postupak za kaznena djela pravnih osoba.

(2) Pravne osobe u smislu ovoga Zakona su i strane osobe koje se po hrvatskom pravu smatraju pravnim osobama.

Primjena kaznenog zakonodavstva

Članak 2.

Ako ovim Zakonom nije drukčije propisano, na pravne se osobe primjenjuju odredbe Kaznenog zakonika, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

Ovim zakonom uvedena je mogućnost dokazivanja krivnje

pravnim osobama (kao što su npr. barovi, turističke agencije ili poduzeća koja se u okviru svoje djelatnosti bave organiziranjem trgovanja ljudima) što se, do donošenja ovog zakona, moglo dokazivati samo individualnim osobama. Predviđene kazne su:

III. KAZNE I DRUGE KAZNENOPRAVNE SANKCIJE

Vrste kaznenopravnih sankcija

Članak 8.

- (1) Za kaznena djela mogu se izreći pravnim osobama kazne, uvjetna osuda i sigurnosne mjere.
- (2) Za kaznena djela mogu se kazniti pravne osobe novčanom kaznom i kaznom ukidanja pravne osobe.

Visina novčane kazne (ako znamo da je za kazneno djelo Trgovanje ljudima i ropstvo iz čl.175 zapriječena kazna od jedne do deset godina zatvora) adekvatna je težini djela:

Članak 10.

- (1) Ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od 1 godine zatvora, pravna se osoba može kazniti novčanom kaznom od 5.000,00 do 2.000.000,00 kuna.
- (2) Ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od 5 godina zatvora, pravna se osoba može kazniti novčanom kaznom od 10.000,00 do 3.000.000,00 kuna.
- (3) Ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od 10 godina zatvora,

pravna se osoba može kazniti novčanom kaznom od 15.000,00 do 4.000.000,00 kuna.

(4) Ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora s posebnom najvećom mjerom od 15 godina zatvora ili težom, pravna se osoba može kazniti novčanom kaznom od 20.000,00 do 5.000.000,00 kuna.

Zakon o azilu (NN 103/03, stupio na snagu 01. 07.2004.) mogao bi također biti važan za žene žrtve trgovanja ženama kada bi Hrvatska bila jedna od država koje provode rodno osjetljivu politiku azila. Od nadležnih institucija i njihovog tumačenja i primjene ovog zakona u praksi ovisit će i njegova relevantnost za problem trgovanja ženama u Hrvatskoj.

Glava I.

OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom propisuju načela, uvjeti i postupak za priznavanje azila i odobravanje privremene zaštite, status, prava i obveze tražitelja azila, azilanata i stranaca kojima je odobrena privremena zaštita, te uvjeti i postupak za ukidanje statusa azilanta i za prestanak privremene zaštite stranaca u Republici Hrvatskoj.

Članak 2.

Pojedini izrazi imaju, u smislu ovoga Zakona, sljedeće značenje:

Stranac je osoba koja nema hrvatsko državljanstvo (strani državljani i osoba bez državljanstva).

Izbjeglica je osoba koja je definirana u Konvenciji o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokolu o statusu

izbjeglica iz 1967. godine (u daljnjem tekstu: Ženevska konvencija i Protokol), odnosno osoba koja se ne nalazi u zemlji svog podrijetla te se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja, ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje, kao i osoba bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može ili se zbog straha ne želi vratiti u tu zemlju.

Azil je utočište koje u Republici Hrvatskoj dobiva izbjeglica na temelju akta nadležnog tijela kojim se udovoljava njegovom zahtjevu za priznavanje azila, iz razloga navedenih u članku 4. ovoga Zakona.

Privremena zaštita je zaštita koja se pruža strancima u Republici Hrvatskoj koje zemlja njihovog podrijetla nije spremna ili nije u mogućnosti zaštititi iz razloga navedenih u ovom Zakonu, a može trajati najduže tri godine.

Tražitelj azila je stranac koji izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za azil odnosno stranac koji podnese zahtjev za azil.

Azilant je izbjeglica kojemu je priznato pravo na azil na temelju odredaba ovoga Zakona.

Maloljetnik bez pratnje je stranac koji nije navršio osamnaest godina života a koji se pri ulasku u Republiku Hrvatsku nalazi bez pratnje roditelja ili skrbnika, ili koji je ostao bez pratnje roditelja ili skrbnika nakon što je ušao u Republiku Hrvatsku.

Slijedeći definiciju tko sve ima pravo azil žrtve trgovanja ljudima također bi mogle aplicirati i za taj status po čl. 4 istog zakona:

Pravo na azil

Članak 4.

Republika Hrvatska priznat će pravo na azil strancu koji se ne nalazi u zemlji svog podrijetla te se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu dotične zemlje, ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može, ili se zbog tog **straha** ne želi vratiti u tu zemlju.

Treba napomenuti da su svi ovi zakoni relativno novi i da još nema iskustava u primjeni, ali se nadamo da će se početi primjenjivati na način da žrtve trgovanja ljudima zaista (a ne samo iznimno) ostvare maksimalnu moguću zaštitu i realiziraju svoja prava.

Osim toga, kako su na više mjesta spomenute osobe bez državljanstva (a u praksi se već pokazalo da nekim žrtvama nije moguće dokazati bilo čije državljanstvo – pogotovo je to vrlo moguće kad se radi o djeci žrtvama trgovanja) navodimo još jedan važan dokument kojeg je država Hrvatska sukcesijom ratificirala 1992. i trebao bi biti iznad zakona. To je Konvencija o statusu osoba bez statusa (Convention relating to the Status of Stateless Persons, usvojena 28.09.1954. od strane Ekonomskog i socijalnog vijeća temeljem Rezolucije 526A (XVII) od 26.04.1954.) koja u čl. 32 navodi kako će «države potpisnice

omogućiti asimilaciju i naturalizaciju osoba bez statusa u najvećoj mogućoj mjeri».

Tek s usklađivanjem svih zakona i njihovom dosljednom primjenom u praksi doći ćemo do željenog cilja i, nadamo se, postati država u kojoj žensko tijelo nije roba na prodaju.

Kako je prostitucija tretirana u hrvatskom zakonodavstvu

Osobe koje se prostituiraju nisu kriminalizirane kaznenim zakonom, ali ih se kažnjava prekršajnim kaznama.

U **Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira** (NN 5/90 - pročišćeni tekst, NN 47/90, NN 29/94) predviđene su prekršajne kazne u slijedeća dva slučaja:

Članak 7.

Tko dopušta da se u njegovim prostorijama vrši bludničenje ili tko omogućuje ili na drugi način pomaže vršenju prostitucije, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 350 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana.

Članak 12.

Tko se odaje prostituciji, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 200 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana.

Za ilustraciju službenog pristupa institucija u Hrvatskoj

problemu prostitucije navodimo i citat iz Komentara Zakona o prekršajima javnog reda i mira (prema prof. Veić) u kojem stoji sljedeće:

«Prostitucija se smatra asocijalnim ponašanjem (bludničenje za novac ili drugu materijalnu korist). Odavanje se ogleda u ponovljenom obavljanju (u vidu ‘zanata’) s namjerom stjecanja sredstava za život.

Novije shvaćanje prostitucije, a što podržava i sudska praksa, drži i mušku osobu koja se prostituira subjektom prekršaja. Prethodno tumačenje je bilo da ‘...to čini samo ženska osoba’.

Za postojanje prekršaja irelevantno je da li počinitelj koji se odaje prostituciji ima redovno zanimanje, jer se i zaposlene osobe mogu baviti prostitucijom. Obljuba počinitelja u određeno vrijeme nije prekršaj, čak i u slučaju ako je on za tu uslugu primio novac ili druge vrijedne stvari, jer je za pojam prostitucije ključno da počinitelj ostvaruje spolne odnose sa svakim (ili barem pretežitim brojem) osoba koji joj se ponude u tu svrhu.»

Počinitelju prekršaja mogu se pored novčane kazne i kazne zatvora izreći obje za ZPPJRM specifične zaštitne mjere obaveznog liječenja od spolne bolesti ili AIDS-a (čl. 34. ZPPJRM) i zaštitna mjera udaljenja s područja općine gdje je prekršaj izvršen (čl. 36. ZPPJRM).

Kazeno se gone jedino svodnici za podvođenje (čl.195. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 14.12.2000., NN 129/00)

Podvođenje

Članak 195.

(1) Tko podvede dijete ili maloljetnu osobu, kaznit će se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će tko radi zarade organizira ili omogući pružanje seksualnih usluga kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Tko drugu osobu radi zarade silom ili prijetnjom uporabe sile ili obmanom prisili ili navede na pružanje seksualnih usluga kaznit će se kaznom zatvora od 6 mjeseci do pet godina.

(4) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka počinjeno s maloljetnom osobom, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(5) Tko djetetu organizira ili omogući pružanje seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(6) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. ili 3. ovoga članka počinjeno s djetetom, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(7) Bez utjecaja je za počinjenje kaznenog djela iz ovoga članka je li se osoba koja se podvodi već ranije bavila prostitucijom ili ne.

Naš zaključak i pitanja javnosti:

Za razliku od Švedske, u Hrvatskoj nije kažnjena osoba koja traži seksualne usluge za novac, nego ona koja prodaje svoje tijelo “s namjerom stjecanja sredstava za život”. Istina, to je samo prekršaj javnog reda i mira, ali opet su kazne i zaštitne mjere predviđene za žrtvu. Korisnik usluga može to slobodno činiti i dalje jer je to njegovo “prirodno pravo”. Kažnjen nije čak ni u slučaju ako je znao da je osoba koja se prostituira u ropskom položaju.

S tim u vezi postavlja se nekoliko pitanja:

- **Prihvaćamo li mi uopće u Hrvatskoj tezu da je prostitucija (kao i trgovina ženama u svrhu seksualne eksploatacije) oblik nasilja i eksploatacije, napose muškog nasilja, nad ženama i djecom?**
- **Želimo li biti država u kojoj je ljudsko tijelo roba na prodaju (bez obzira na ropski položaj ili “vlastiti izbor”) ili bismo možda željeli slijediti primjer naprednih socijalnih država poput Švedske?**
- **Koji će nam stavovi pomoći u otkrivanju i suzbijanju trgovine ženama i djecom?**

Naši zahtjevi:

(sukladno zahtjevima CATW - Internacionalne koalicije protiv trgovanja ženama)

- **Obustaviti svako kažnjavanje žena u prostituciji, jer su one žrtve, a ne počiniteljice kriminalnog ponašanja.**
- **Kriminalizirati muškarce koji kupuju žene i djecu kao i bilo koga tko potiče i promovira seksualnu eksploataciju.**
- **Odbaciti državnu politiku i praksu kojom se žene usmjeravaju u uvjete seksualne eksploatacije.**
- **Osigurati edukaciju i mogućnosti zapošljavanja kako bi se unaprijedio status žena i njihova pozicija u društvu, te time smanjila potreba da se one odaju prostituciji kako bi preživjele.**
- **Spriječiti “legalizaciju prostitucije” kojoj je konačni cilj jedino legalizacija unosnog biznisa i industrije seksualne eksploatacije žena.**

